

Soru Q232

Ulusal Grup: Türkiye Grubu

Başlık: Geleneksel bilginin fikri mülkiyet hukuku ile ilgisi

Katılımcılar: Melis ABACIOĞLU, Bengühan ARIKAN, Korcan DERICIOĞLU, Dilek USTUN EKDIAL, Aslı KAVAK, İdil Buse KÖK, Ayşegül NALBANTOĞLU, Esra Zeynep YARKIN

Çalışma Komitesi Raportörü: İdil Buse KÖK

Tarih: 15.05.2012

Sorular

I. Mevcut kanun ve olgu kanununun analizi

Gruplar kendi ulusal kanunlarına göre şu soruları yanıtlamaya davet edilmektedirler:

1) Ulusal kanunlarınızda “geleneksel bilgi” tanımlanmış mı?

Hayır.

2) Eğer birinci sorunun yanıtı evet ise, tanımın kaynağı nedir?

--

3) Eğer birinci soru evetse, “geleneksel bilgi” nasıl tanımlanmış?

--

4) Eğer ulusal kanunlarınızda “geleneksel bilgi” tanımlanmamışsa, herhangi bir kanun taslağı veya regülasyonda, politika belgesinde veya diğer bir tartışma materyalinde herhangi bir ‘çalışma tanımı’ mevcut mu?

Evet, bir kanun taslağında “geleneksel bilgi” tanımı bulunmaktadır. Türkiye’nin dünyada geleneksel bilginin korunmasına yönelik uluslararası anlaşmalara ve gelişmekte olan trendlere katılmasının bir sonucu olarak Türk Patent Kanun taslağında “geleneksel bilgi” tanımlanmış ve korunmuştur. Bahsi geçen kanun taslağına göre (özellikle Türkiye’nin Biyolojik Çeşitlilik konusunda Birleşmiş Milletler Konvansiyonuna katılması dikkate alındığında), geleneksel bilgi “teknik bir alana bağlı olmayan ve nesilden nesle aktarılan bir fikri aktiviteden gelen bilgi” olarak tanımlanmaktadır.

5) Ulusal kanununuz “geleneksel bilgi” konusunda herhangi bir koruma (pozitif veya savunma olarak) sunmakta mı?

Türk Kanununda geleneksel bilgi” hakkında açıkça herhangi bir koruma yer almamaktadır.

Ancak, Türk Grubu mevcut IP kanunlarının aşağıdaki sonuçları doğurabileceği ve dolaylı olarak “geleneksel bilgi” ile ilişkili olarak değerlendirilebileceği görüşündedir:

- 556 sayılı Ticari Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (buradan sonra “KHK 566” olarak anılacaktır) ile uyumlu olarak, geleneksel bilgi çerçevesinde değerlendirilecek olan ibareler tescil ile bir kişinin mülkü olacak şekilde kısıtlandırılmayacaktır. Buna uygun olarak, bu koruma ana koruma açısından hem destekleyici hem de savunmacı olarak görülebilir.
- Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile uyumlu olarak coğrafi bulgular doğal ve insan faktörlerinin etkisi ile belirlenmektedir. Aynı zamanda, coğrafi bulgu ile birlikte, geleneksel bilgi insan faktörlerinin etkisi ile belirlenen coğrafi bulguların içindeki dolaylı ve pozitif bir koruma alanını bulmak için de değerlendirilebilir.
- Geleneksel bilgi ve bu bilgiler kullanılarak elde edilen bilgiler kamu malıdır ve uzun yıllardır sürekli olarak kullanılmaktadır. Yenilik kriteri çerçevesinde Patent Haklarının Korunması Hakkında 551 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamesi kapsamında, bir kişinin mülkü olarak sınırlanmayacak ve kamu tarafından sahip olunması sağlanacaktır. Bu şekilde, savunmacı korumanın sağlanacağı söylenebilir.

6) Eğer beşinci sorunun yanıtı evet ise, koruma şunlarda bulunuyor mu:

a) mevcut IP kanunları veya düzenlemeleri;

--

b) IP kanunları veya düzenlemelerin “geleneksel bilgi” koruması için kendine özgü uyarlamaları;

--

Veya

c) “geleneksel bilgi”yi korumaya yönelik tamamen kendine özgü kanunlar veya düzenlemeler ile mi?

--

7) Eğer altıncı sorunun herhangi bir parçasının yanıtı evet ise,

a) korumaya uygun olma kriterleri;

--

b) korumanın yararlananları;

--

c) korumanın kapsamı;

--

d) yaptırımlar, iyileştirmeler ve hakların kullanılması;

--

e) hakların yürütülmesi;

--

f) haklardaki istisnalar ve sınırlandırmalar;

--

g) koruma koşulu;

--

h) korumanın tabi olduğu formaliteler;

--

i) geçici önlemler;

--

j) diğer kanunlar ile tutarlılık;

--

k) ulusal uygulama ve yabancı çıkarlar; ve

--

l) sınırlar ötesi işbirliği.

--

Not : bu kısmi listedeki kalemler 20 Mayıs 2011 tarihli “geleneksel bilgi” nin korunması ile ilgili IGC taslak makaleleri: WIPO/GRTKF/IC/19/5’ten alınmıştır. Gruplar 7. soruya yanıt verirken bu belgeye atıfta bulunmanın faydasını görebilirler, ancak kendi ulusal kanunlarında bulunan herhangi bir ek kriteri de eklemelidirler.

8) 6. ve 7. sorulara yanıt olarak tanımlanan korumalar:

- a) yalnızca “geleneksel bilgi” ye mi atfedilebilir; veya
- b) şunların korunması kavramları ile ilişkili veya bağlantılı mıdır:
 - (i) genetik kaynaklar; veya
 - (ii) Geleneksel Kültürel İfadeler (TCE)’ler.

Kanunumuzda herhangi bir doğrudan düzenleme olmadığından, yukarıdaki koruma yöntemlerinden herhangi birisi “geleneksel bilgi” yi tek başına temsil etmemektedir, “Geleneksel bilgi”yi bağımlı olarak ele almaktadırlar. Taslak Patent Kanunu içinde bulunan ve uluslar arası konvansiyonlardan gelen tanımlar haricinde, Türk kanunlarında “geleneksel bilgi”yi doğrudan tanımlayan bir tanım ve koruma yöntemi bulunmamaktadır.

9) Eğer soru 8(b) evet ise, herhangi bir bağlantının detaylarını verin.

Genetik kaynaklar, Geleneksel Kültürel İfadeler’ler ve “geleneksel bilgi” arasında herhangi bir açık bağlantı bulunmamaktadır. Ancak, taslak Patent Kanunu Madde 96 aşağıdaki hüküm ile “geleneksel bilgi” ve genetik kaynaklar arasında bir bağlantı kurmaktadır:

Patent başvurusunda genetik kaynağın veya geleneksel bilginin orijininin belirtilmesi

Madde 96: Buluşun bir genetik kaynak veya geleneksel bilgiye dayanması durumunda, bu kaynak veya bilginin orijini ile ilgili açıklama düzenleme ile uyumlu şekilde beyan edilecektir. Aksi durum, kaynak veya orijinin bilinmiyor olduğuna dair bir beyan olarak kabul edilecektir.

10) Yukarıdaki 6 ila 9. Sorulara atıfla ülkenizdeki “geleneksel bilgi” korumasına ilişkin noksanlıkları belirtiniz.

Geleneksel bilgi ve folklorun yanı sıra coğrafi işaretler konusunda zengin kaynakları olan bir ülke olmamıza rağmen, geleneksel bilgi ve folklor niteliği taşıyan değerlerin unsurları henüz etkili bir geleneksel bilgi koruması sağlayabilecek şekilde Türk otoriteleri tarafından tespit edilmemiş olup, iç hukukumuzda geleneksel bilginin açık bir tanımı yapılmamıştır.

Buna ek olarak, diğer fikri mülkiyet hakkı kavramlarından farklı olarak, geleneksel bilginin hak sahibi her zaman saptanamayabilmekte ve geleneksel bilgiye ilişkin koruma süresinin belirli bir süreyle sınırlanamıyor olması söz konusu olmaktadır. İşbu faktörler geleneksel bilginin yürürlükte olan fikri mülkiyet hukuku gereğince korunması yolunda bir engel teşkil etmektedir. Türkiye’de geleneksel bilgi korumasına ilişkin olarak herhangi bir spesifik düzenleme yapılmamış olup, halihazırda tanımlanmış olan fikri hak kavramlarının içine dahil edilebildiği ölçüde koruma sağlanmaktadır. Geleneksel bilgiye ilişkin olarak yürürlükte olan

herhangi bir sui generis kanun bulunmamaktadır. Geleneksel bilgi kavramına dahil edilebilen kültürel değerlerimiz en çok coğrafi işaretlerle benzer özellik gösteriyor olmakla birlikte, yerel öyküler, temalar ve tedavi usulleri gibi değerler coğrafi işaret kavramının dışında kalmaktadır.

Sonuç olarak, geleneksel bilgi muhtelif fikri hak kavramları içine yedirilebildiği ölçüde korunmaya çalışılmakta, ancak yürürlükte olan hükümler gereğince tam bir koruma sağlanamamaktadır.

11) Ülkenizin “geleneksel bilgi“ korumasına ilişkin önemli bir içtihadını belirtiniz.

Türkiye’de geleneksel bilginin korunmasına örnek teşkil edilebilecek herhangi bir içtihat bulunmamaktadır.

II. Uyumlaştırma önerileri

Gruplar „geleneksel bilginin“ fikri mülkiyet hukukundaki rolüne istinaden uyumlaştırılmasına ilişkin önerilerini sunmaya davet edilmişlerdir.

12)“Geleneksel bilginin“ uyumlaştırılmış bir tanımının yapılması gerekli midir?

Geleneksel bilgiye ilişkin belirli bir tanım yapmak yerine geleneksel bilgi kavramının genel çerçevesinin çizilmesi ve (WIPO önerisi doğrultusunda) belli başlı unsurlarının saptanması daha yerinde olacaktır. Geleneksel bilgi için spesifik bir tanım yapılması sınırlayıcı olacak ve bir süre sonra güncel gelişmelere ve değişimlere bağlı olarak yetersiz kalabilecektir.

13) 12. sorunun yanıtı evet ise, önerilen “geleneksel bilgi” tanımını yapınız veya uyumlaştırılmış tanımın içermesi gereken unsurları belirtiniz.

-

14)“Geleneksel bilgi“ koruması yalnızca pozitif veya yalnızca savunma amaçlı mı olmalıdır, yoksa her ikisini birden içermesi mi yerinde olacaktır? Lütfen gerekçelerinizi belirtiniz.

Her ikisi birden gereklidir, zira bazı koruma sistemlerinde “geleneksel bilgi“ üzerinde hak sahipliğinin tek bir kişinin tekeline verilmemesi gerekmekte, öte yandan korumanın gerekli olduğu hallerde ise hak sahibi kesimin saptanması önem arz etmektedir.

15)Geleneksel bilgi koruması ne şekilde sağlanmalıdır?

- Yürürlükteki fikri mülkiyet kanun ve yönetmelikleriyle;
 - Fikri mülkiyet kanun ve yönetmeliklerinin geleneksel bilginin korunmasına ilişkin *sui generis* önlemler ihtiva etmesi yoluyla; veya
 - Geleneksel bilginin korunması için tamamen *sui generis* kanun ve yönetmelikler çıkarılması yoluyla
- Cevabınızda hangisini tercih ettiğinizi belirtin ve gerekçelendirin.

Birbirlerinden farklı özellikler göstermeleri sebebiyle, halihazırda tanımlanmış olan fikri hak türleri kapsamında geleneksel bilgi kavramına ancak sınırlı bir koruma getirilebilmektedir. Bu sebeple, ayrıca kendine özgü (*sui generis*) bir düzenlemenin yapılması, yürürlükte olan düzenlemelere sonradan *sui generis* hükümler yedirmekten daha pratik ve sağlıklı olacaktır. Keza, “geleneksel bilgi” herhangi bir sosyal alanda/ticaret alanında ortaya çıkabilir ve günümüzün hızlı değişim ve gelişmeleri göz önüne alınacak olursa, kendine özgü ve esnek bir dokusu olan *sui generis* bir düzenleme ancak bu tür değişiklikleri karşılayabilecektir.

16)15. sorunun herhangi bir kısmına evet yanıtı vermiş iseniz, uyumlaştırılmış bir koruma getirilmeli midir? Lütfen cevabınızı gerekçelendiriniz.

Sui generis bir düzenleme yapmak önceki kanunlar ile uyumlaştırmaktan daha sağlıklı olacaktır. Aksi takdirde, birbiriyle çelişen hükümler, öncelikli hakların uygulanması ve yoruma bağlı farklılıklar gibi boşluklar meydana gelebilecektir.

17)16. soruya evet yanıtı vermiş iseniz, uyumlaştırılma ne şekilde yapılmalıdır

- a) Uluslararası düzeyde ve
- b) Ulusal veya bölgesel düzeyde

Ülkesel sınırların gerek kültürel gerek ticari olarak önemini kaybettiği ve hemen hemen bütün IP konularında uluslararası işbirliği ve yeknesaklığın genel geçer kabul gördüğü bir yapı içerisinde uluslararası düzenlemeler vasıtasıyla asgari şartların belirlenmesi ve ülkesel seviyede asgari bir yeknesaklığın sağlanması gereklidir.

18) WIPO/GRTKF/IC/19/5’de göz önüne alınarak, uyumlaştırılma ilgili olarak var ise önerilerinizi belirtiniz.

„Geleneksel bilgi“ye yönelik Türkiye’de henüz herhangi bir uygulama alanı bulunmaması nedeniyle, bu konuda Türkiye’de henüz yeterli olgunluğa erişmemiştir. Bu nedenle Türkiye Grubu aşağıda hususların sonuçları hakkında netlik bulunmaması nedeniyle görüş vermekten kaçınmıştır.

- a) korumaya uygun olma kriterleri;
- b) korumanın yararlananları;
-
- c) korumanın kapsamı;
-
- d) yaptırımlar, iyileştirmeler ve hakların kullanılması;
-

e) hakların yürütülmesi;

--

f) haklardaki istisnalar ve sınırlandırmalar;

--

g) koruma koşulu;

--

h) korumanın tabi olduğu formaliteler;

--

i) geçici önlemler;

--

j) diğer kanunlar ile tutarlılık;

--

k) ulusal uygulama ve yabancı çıkarlar; ve

--

l) sınırlar ötesi işbirliği.

--

m) „geleneksel bilgi“nin korumasını kolaylaştırıcı önlem, tedbirler, örnek olarak; „geleneksel“ bilgiyi kayıt altına alan sistemler, fayda paylaşımı için özel mekanizmalar, veya yerliler veya yerli topluluklar adına kolektif veya karşılıklı yönetim.

Ulusal Gruplar bu sorular haricinde geleneksel bilginin fikri mülkiyet hakları ile ilgili olduğu konularda da yorum yapmaya davet edilmektedir.

ÖZET

Türkiye Grubu'nun işbu raporu geleneksel bilginin fikri mülkiyet hukuku ile olan ilgisi hakkındadır. Her ne kadar Türkiye yerel gelenek, folklor, coğrafi işaret vb. anlamında zengin kaynaklara sahip olsa da, „geleneksel bilgi“nin tanımı herhangi bir kanunda yer almamaktadır. Diğer yandan not edilmesi gereken husus ise, „geleneksel bilgi“nin Türkiye'nin imzalayarak onayladığı uluslararası antlaşmalarla ve dünya gelişmekte olan trendlere paralel olarak Patent Kanun Tasarısında „: Geleneksel yaşam içerisinde herhangi bir spesifik teknik alan ile sınırlanmayan, nesilden nesile geleneksel olarak devamı sağlanan bir fikri aktiviteden oluşan bilgi“ şeklinde tanımlanmıştır. Fakat Türk mevzuatının řu an bu tanımlamayla sınırlı olması ve „geleneksel bilgi“den doğan haklara ilişkin uygulama bulunmaması nedeniyle, „geleneksel bilgi“ koruması ve bununla ilgili konular bu aşamada tahmin edilebilir değildir. Dolayısıyla, geleneksel bilgiye ilişkin uygulama Türkiye'de henüz yeknesaklık kazanmadığı için, geleneksel bilginin fikri haklar alanında uyumlaştırılmış kurallara bağlanması için kesin önerilerde bulunmaktan kaçınmamız önemliydi.